

GEÇ DÖNEM ÇAĞATAY TÜRKÇESİYLE YAZILMIŞ “DÎVÂNE BÛRAK KISSASI”: METİN, DİL VE ÜSLUP İNCELEMESİ

Fikret TURAN*

ÖZ

Dîvâne Bûrak Kıssası geç dönem Çağatay Türkçesiyle yazılmış dinî-tasavvufî yarı manzum, yarı mensur bir eserdir. Eser, *Dîvâne Bûrak*'ın kendisini bütün benliğiyle Allah'a adanmış bir ermiş sıfatıyla Allah'tan cehennemi kaldırmasını ve insanlığın böylece cehennem korkusundan kurtulmasını dilemesi hakkındadır. Eser, hem konusunun özgünlüğü bakımından, hem de geç dönem Çağatay Türkçesine ait konuşma dili özelliklerini yansıtmaması bakımından Türk dili ve edebiyatı tarihi için değerli veriler sunar. Bu çalışmada eserin metni tanıtıldıktan sonra Arap harfli Çağatayca metnin Latin harfli transkripsiyon alfabesine çevirisi, imla ve gramer özellikleri ile kısa sözlüğü ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Geç Dönem Çağatay Türkçesi, Çağatay Edebiyatı, Türkçe Dinî-Tasavvufî Hikâyeler, İslamî Türk Halk Edebiyatı, Çağatay Türkçesi Grameri.

THE LATE CHAGHATAY TURKIC “STORY OF DÎVÂNE BÛRAK”: A TEXTUAL, GRAMMATICAL AND STYLISTIC ANALYSIS

ABSTRACT

Dîvâne Bûrak Kıssası (The Story of Mad Bûrak) is a religious-mystical work in late Chaghatay Turkic having structurally verse and prose parts. It is based on the topic in which the protagonist *Dîvâne Bûrak*, as a dedicated man of God and as a saint, beseeches God to destroy the hell so that all human beings are saved from the fear of it. The work provides unique data and approaches for the history of Turkish/Turkic language and literature in terms of both originality of its subject matter and linguistic features of spoken Chaghatay of the late period. In this context this study aims to analyse textual and orthographic features of the work through providing the transcribed text in Latin script, an explanation of its grammatical properties and a short glossary.

Keywords: Late Chaghatay Turkic, Chaghatay Literature, Turkic Religious-Mystical Stories, Islamic Turkic Folk Literature, Grammar of Chaghatay Turkic.

1. Giriş

Dîvâne Bûrak Kıssası geç dönem Çağatay Türkçesiyle yazılmış dinî-tasavvufî yarı manzum, yarı mensur bir eserdir. Eser, dinî-tasavvufî konulu metinlerin bulunduğu bir elyazması mecmuanın içinde bulunan 5 yapraklık bir metindir. Eserin yazarının ismi bilinmemektedir. Eser, kıssa kahramanı *Dîvâne Bûrak*'ın kendisini bütün benliğiyle Allah'a adanmış bir ermiş sıfatıyla Allah'tan cehennemi kaldırmasını ve insanlığın böylece cehennem korkusundan kurtulmasını dilemesi konusu üzerine kurulmuştur. Konusu bakımından kısmen menkıbevi özellikler de taşıyan eser, hem konusunun özgünlüğü bakımından, hem de geç

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, fikret.turan@istanbul.edu.tr

dönem Çağatay Türkçesine ait konuşma dili özelliklerini mensur ve manzum anlatım şekilleri içinde yansıması bakımından Türk dili ve edebiyatı tarihi için değerli veriler sunar. Bu makalede, biz, eserin metnini tanıttıktan sonra Arap harfli Çağatayca metnin Latin harfli transkripsiyon alfabesine çevirisini, imla, dil ve gramer özelliklerini ve kısa sözlüğünü ortaya koyacağız.

2. Elyazması Metnin Özellikleri

Elimizdeki metin, dil ve imla özelliklerinden hareketle 18. yüzyılda hazırlanmış olduğunu düşündüğümüz bir mecmuanın 28/1 (25b) ile 32/1 (29b) yaprakları arasında bulunmaktadır. Mecmua, Beyazıt Devlet Kütüphanesinde Beyazıt 3626 katalog numarasıyla saklanmaktadır. Mecmuanın ölçüleri 240x140 mm ile 188x90 mm'dir, cildi deridir ve iyi durumdadır. Sayfalarda çoğunlukla 15 satır vardır.

Mecmuadaki Dîvâne Bûrak Kıssası'nın başlığı yoktur. Yazarın ismini gösteren bir bilgi de verilmemiştir. Eserin yazılış veya istinsah tarihi hakkında bilgi yoktur. Ancak dil özellikleri ile mecmuadaki diğer bazı eserlerin özelliklerinden hareketle eserin bir 18. yüzyıl eseri olduğunu düşünmekteyiz. Eserin başka bir nüshasına rastlanmamıştır. Eser, doğrudan besmeleyle başlar. Metin siyah mürekkeple yazılmış olsa da bölüm geçişlerini belirten “el-kışşa” kelimesi ile bazen “Dîvâne Bûrak,” “Hâzret-i Mûsâ” ve “beyt” kelimeleri kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserin yapraklarının dikiş yerlerinde küçük çaplı yırtılmalar, çatlaklar ve kurt delikleri bulunmaktadır. Ancak bu durum yazının okunmasını ciddi ölçüde engelleyecek derecede değildir. Metin nesta'lik hatıyla yazılmıştır ve birinci sayfanın yazı stili diğer sayfaların stilinden farklıdır. Bu ilk sayfanın müstensihinin yazı sanatında usta olmadığını hem harflerin yazılışından ve bitleştirilme şeklinden, hem de kelimelerin istifi ile satırların düzenlenişindeki karışıklıktan anlamaktayız. Metnin diğer sayfalarını kaleme alan müstensihin ise daha seri ve usta bir yazı tekniğine sahip olduğu görülür. Birinci sayfada 17, diğer sayfalarda 15 satır bulunmaktadır. 28/1'de iki beyit, 29/1'de 1 beyit eksiktir. Ayrıca, mısralarda veya cümlelerde yer yer bazı kelimelerin yazılması unutulmuştur.

3. Eserin Konusu

Eserin konusu, tasavvuf yolunda nefis mücadelesini en yüksek makama çıkararak velî mertebesine ulaşmış ve Allah aşkıyla meczup veya behlûl¹ merhalesine varmış Dîvâne Bûrak isimli mutasavvıfın Allah'tan insanlığın hayrına cehennemi yok etmesini dilemesi, Allah'ın cehennem olmadığı takdirde kulların kulluk görevini yerine getirmeyeceğini söylemesi ve bu bağlamda ortaya çıkan durumların tasviri üzerinedir. Metne göre Burak, aşk yolunda bir kahraman (‘İşk meydânında bir merdâne), Allah aşkına bütün varlığıyla bağlı (‘İşk yolıda ol erdi şâdik), gece gündüz Allah'la söyleşen (Kéce kündüz Hâk bile râz eylegen), ve

¹ Tasavvufta “mezcûb” ve “behlûl” kavramları için bkz. Gölpinarlı 79-83, Uludağ 1992b ve Uludağ 2003. İslamî edebiyatta tasavvufî Allah aşkıyla kendinden geçmiş ve fenafillaha ulaşmış kişilerin delilik mertebesinde olanları arasında hiç şüphesiz Leylî vü Mecnûn Hikayesindeki Mecnûn karakteri en önde gelir. Bu konuda, Fuzulî, Mecnun'u ve mecnunluk makamını lirik bir üslupla yazdığı *Leylî vü Mecnûn* mesnevisinde çok etkili yansımıştır. İlahî aşkın karşısında ulaşılan bu merteye için Türkçe kökenli deli, Farsça dîvâne ve Arapça mecnûn ve mezcûb kelimeleri şirde, halk hikâyelerinde ve musikide sık sık benzer anlamda kullanılmıştır.

Allah'tan ne dilerse kendisine verilen bir velîdir (Her nême kılsa Hüdâ'dın iltimâs / Bêrür êrdi Hâk te'âlâ bî-kıyâs). Birgün, Allah, Allah aşkıyla dolan Burak'a ne dilerse vereceğini söyler (Hüdâ-yı te'âlâ êydi "Bûrak, mëndin her ne tiler bolsañ tile, mên anıñ bêrürmên." dedi). Bunun üzerine Burak, Allah'tan cehennemi yok etmesini ve insanları bundan kurtarmasını ister (Düzeñni berhem ur êy Zât-ı pāk / Düzeñnîdın bendeler tapsun necât). Allah, bunun mümkün olmadığını, cehennem olmazsa insanların kulluk etmeyeceğini söyler (Bendelik êylep ibâdetge tã'at / Kılmağay...). Burak bunun üzerine alınganlık gösterir, gücenir ve bir mağaraya girip orada yaşamaya başlar. Allah, Cebrail'i Musa Peygambere gönderir ve ondan gidip Burak'ı ikna etmesini ve barışmaya teşvik etmesini söyler (Dostum birle yaraşturgil mênî / Kõñli kaymışdur hoş êtsün kõñlini.). Musa Peygamber gider ve Burak'ı ikna etmeye çalışır, ancak Burak gelmez (Dîvâne êydi "Yâ Mûsâ mên anıñ birle hergiz yaraşmamnên tâ düzeñni berhem urmağünce." dep Hâzret-i Mûsâ'ga cevâb bêrdi.). Bunun üzerine Allah, iki tane meleğe gidip Burak'ı ikna etmelerini, yine ikna olmadığı takdirde zeytin sopasıyla vurmalarını ve böylece kudretinin gücünü görmesini sağlamalarını emreder (Yok dese zeytün sotalar birle uruñlar tâ kim mênî kudretimni temâşâ kılsunlar." dep ferîşterlege emr kıldı). İki melek gider ve Burak'ı ikna etmeye çalışır, ancak Burak ikna olmaz. Bunun üzerine Burak'ı zeytin sopasıyla kolları ve bacakları kırılıncaya kadar döverler (Ol Dîvâne'ni a'zâsı köp yarıldı). Burak, dünyada çok gaddar insanlar olduğunu, cehennem olmazsa bunların daha büyük gaddarlıklar yapabileceğini düşündür ve cehennem gerekliliğine inanır (Ol Dîvâne figân nâle kılıp êydi "Hüdâyâ, mundağ bî-rahm ve zâlim bendelerîñ bar êken, anıñ üçün düzeñni berhem urmas êkensên). Bunun üzerine Allah, Musa Peygamberi aracı olarak tekrar gönderir ve Burak'ı alıp huzuruna getirtir. Burada Burak cehennem olmazsa neler olabileceğini anladığını ve kötülerin cehennemi bilmelerinin şart olduğunu söyler (Bilsünler ki iş[i] düşvâr êken / Düzeñide munça âzâb bar êken).

Eser, konusu itibarıyla, her istedikleri şeyi Allah'ın sevgili kulları olmalarından dolayı kolayca yerine getiren velîlerin olağanüstü işlerini ve başarılarını anlatan menkıbelerden dileğini yerine getiremeyen bir velînin hikâyesini anlatması bakımından ayrılır². Ancak, eserde insanlığın iyiliği ve hayrı için gayret gösteren bir velî olan Bûrak'ın Allah'tan dilediği şeyin büyüklüğü ile bu büyük amacın yerine getirilmesi için çırpınmasının derecesi, dileği yerine gelme dahi, onun ermiş şahsiyetine bir zayıflık değil kuvvet kazandırmış olmalıdır ki bir dinî-tasavvufî eser olarak yazıya geçirilmiş, kitleler tarafından okunup dinlenmiştir. Eserin bir diğer özelliği de İslamî itikat sisteminde var olan ve derinden inanılan ahret, cennet ve cehennem inancı içindeki cehennem kavramının var oluş sebebi ile gerekliliğini çok hikmetli bir şekilde dile getirmesi ve bunun olmaması durumunda nelerin olabileceğini anlatmasıdır.

Cehennem inancının sebeplerini halka anlatmak üzere meydana getirilmiş bir kıssa olan eserde, kahramanın bir divane veya meczup olarak gösterilmesi önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkler arasında İslamiyetin yayıldığı ilk dönemlerden beri geniş kitlelerin İslamî inanca ait birçok konuyu çeşitli dinî ve dindışı halk hikâyelerinde okuyup dinlediği ve bu konuları daha çok bu hikâye

² Konusu bakımından menakıbnâmelerden ayrılan özellikler gösteren Dîvâne Bûrak Kıssası, Ahmet Yaşar Ocak'ın belirlediği menkıbe tipleri içine girmez. Menkıbe tipleri için bkz. Ocak 1997: 34.

kahramanlarının bir birleriyle olan ilişkileri bağlamında duyup öğrendikleri görülür. Bu hikâyelerde İslamî akidelerin çeşitli yönlerine karşı çıkan ve bunun sonucu Allah tarafından cezalandırılan kahramanlar genellikle “deli” veya Farsça aynı anlama gelen “dîvâne” veya Arapçadan gelen “mecnûn,” “meczûb,” ve “hayrân” kelimeleriyle isimlendirilmiştir ki hikâyelerde bunların yaptıkları işlere bu şekilde meşruiyet kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu hikâyeler arasında belki de en meşhur olanı Dede Korkut Hikâyeleri arasında bulunan Deli Dumrul Hikâyesidir³. Bu hikâyede de hikâye kahramanı Deli Dumrul önce İslamî inanca ait melek Azrail’e inanmaz, onu küçümser, ancak Allah tarafından gönderilen Azrail tarafından cezalandırılır ve sonunda Allah’ın gücüne inanarak akıllanır. Dîvâne Bûrak Kıssasında da, Bûrak, İslamî inanç sisteminde Allah tarafından konmuş bir hükmün hikmetini gösteren bir cezalandırma sonucu akıllanır ve o hükmü sebepleriyle kabullenir. Bu hikâyelerde yaygın görülen bu türden “deli tipolojisi” bir şekilde inanç hükümlerinin yaygınlaştırılması ve benimsetilmesi amacıyla⁴ ve bu hükümlere karşı çıkma durumunda kişinin nasıl bir cezalandırmaya uğratılacağı konusunda bir ders veya ibret verme unsuru olarak kullanılmıştır.

Tasavvuf tarihinde, menkıbevi özellikler de gösterse, sahip olduğu derin insan sevgisi ve acıma hissi sebebiyle Allah’tan ceennemi yok etmesini veya kendisini feda ederek ceenneme girmeyi arzulayıp diğer insanları ceennemden kurtarmayı dileyen başka mutasavvıflar da olmuştur. Bu konuda örnek gösterilebilecek ilk büyük mutasavvıflardan birisi 9. yüzyılda yaşamış olan Bâyezîd-i Bistâmî ile onun döneminde yaşamış ermiş bir demircidir. Bistâmî’nin vecd ve cezbe hâline ulaştığında, diğer deyişle “sekr” hâline geçince söylediği şathiyeler de bir delilik veya divanelik mertebesinin sonucu olarak değerlendirilebilir⁵. Derin insan sevgisi sonucu olarak Allah’tan kendisini ceenneme koymasını ve vücudunu orada diğer insanlara yer bırakmayacak kadar büyütmesi için dua ettiğine dair rivayetlere vardır⁶. Bu konuda bir başka rivayete göre Bistâmî her daim Allah’tan ceennemi yok etmesi için dua edermiş. Bir gün bir melek onu bir demircinin dükkânına yöneltmiş. Demirci kızgın demiri yumruğuyla dövermiş. Bistâmî demirciden bunun kerametini sormuş. O da “Ben Allah’a beni ceenneme atmasını ve vücudumu orada hiçbir insana yer kalmayacak kadar büyütmesi için dua ederim.” demiş⁷. Bu iki menkıbevi kıssa, tasavvuf geleneğinde insan sevgisiyle dolu büyük mutasavvıfların insanların ceennem korkusuyla yaşamamaları ve orada azap çekmemeleri için Allah’tan ceennemi yok etmesini istedikleri veya kendilerini ceenneme atarak diğer insanların oraya girmesine engel olmak istemelerini bildiren kıssalardandır. Bu bağlamda benzer özelliklere sahip Dîvâne Bûrak Kıssası da bu geleneğin bir devamı olarak değerlendirilmelidir.

³ Deli Dumrul Hikâyesi için bkz. Ergin 1994: 177-184.

⁴ Bu amaç için menkıbelerde, dinî kıssalarda ve divan şiirinde karşımıza çıkan deli tipolojisi, tasavvuf yolunda kendisini dünyevi bağlardan kurtarmış ve “mahv” veya “fenafillâh” makamlarına ulaşmış ermiş velileri kapsar ve bunlar için genel olarak “dîvâne,” “mecnûn,” “meczûb,” “vâlih,” “âşüfte,” “hayrân” ve “şeydâ” gibi kelime ve ifadeler kullanılır. Bkz. Gölpinarlı 79-82, Erkal 2014. Tasavvuf edebiyatı tarihinde erken dönemlerin en büyük meczuplardan birisi olarak bilinen ve Hakîm Senâ’î’yi tasavvuf yoluna celbeden Külhânî-yi Lâyhâr’dan Divan Edebiyatında da sık sık bahsedilmiştir. Bkz. Kam 1998: 106.

⁵ Gölpinarlı 83-84.

⁶ Uludağ 1992a.

⁷ Boratav 105.

4. Eserin Dil ve Üslup Özellikleri

Eser, esas itibariyle dinî ve tasavvufî bir konuda halka bilgi ve ibret vermeyi amaçladığı için halkın anlayacağı bir üslupla yazılmıştır. Daha çok halk için yazılmış eserlerde ve halk hikâyelerinde görülen bir üslup olan manzum ve mensur parçaların birlikte kullanılması dinî hikâyelerde ve kıssalarda da görülür⁸. Eserin en önemli dil ve üslup özellikleri arasında konuşma dili unsurlarının yaygın olarak kullanılması sayılabilir. Bu bağlamda halkın konuşma dilinde görülen kelime, ek, kısa tamlama ve halk arasında yaygın Arapça ve özellikle Farsça kökenli kelimelerin çokluğu dikkat çeker. Aynı doğrultuda, cümleler genel olarak sade ve külfetsizdir. Çağataycanın konuşma dili varyantlarında görülen tekrarlar, kesik ve düzensiz cümleler metinde görülen özelliklerdendir. Çok fazla felsefî ve edebî terim, kavram ve ifade yoktur.

Manzum metinde görülen aruz vezni Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün'dür. Vezinde sık sık aruz kusuru sayılan zihaf olayı görülür. Benzer şekilde, mısraların kafiyelenişinde halk şiirinde daha sık görülen tek sese veya redife dayalı kafiyelere rastlanmaktadır. Yer yer kafiye kusurları da bulunmaktadır.

4.1. Eserin İmlâ ve Ses Bilgisi Özellikleri

Metinde kapalı e (è) kelime başında bazen “elif+ye” ile, kelime içinde ise bazen “ye” harfi ile gösterilmiştir. Bu ses bazen de hiç bir harfle gösterilmez. Bu bağlamda “nè” soru zamiri bazen “nun+ye” ile, bazen de “nun+güzel he” ile gösterilir.

Metinde /p/ sesi genel olarak “be” (ب) harfiyle, /ç/ sesi de “cim” (ج) harfiyle gösterilmiştir. Biz, metni kurarken Türkçe kökenli kelimelerde hece ve kelime sonunda “be” ve “cim” harfiyle gösterilen sesleri /p/ ve /ç/ olarak okumayı tercih ettik.

Arapça aslında “zel” harfiyle (ز) yazılan bazı kelimeler konuşma dilinin etkisiyle “ze” (ز) harfiyle yazılmıştır: Zü'l-celâl (28/1, satır 10), zikr-i Hâk (28/1, satır 12)

Benzer şekilde Arapça aslında “zı” harfiyle (ظ) yazılan bazı kelimeler konuşma dilinin de etkisiyle “ze” (ز) ile yazılmıştır: lahza (28/1, satır 11)

Hem Çağataycada hem de diğer tarihi Türk lehçelerindeki “genizsiz nazal n” (ننگ) bazı kelimelerin yazımında konuşma dilinin etkisiyle bazen /n/ sesine dönüşmüştür: könlüni (28/1, satır 10).

Bu durumun tam aksi örneklere de rastlanır. Genel olarak /n/ sesiyle söylenen ve yazılan “anı” (onu) kelimesi bazen “genizsiz nazal n” (ننگ) ile görülür: anıñ (28/2, satır 4)

Arapça aslı “hıdmet” olan kelime hem aslı “hıdmet” olarak hem de “hizmet” olarak görülür. hizmet (28/1, satır 15), hıdmetini (28/2, satır 2). Burada d>z değişimi vardır, ve benzer şekilde, kelimenin bu her iki şekli Osmanlı Türkçesinde de görülür.

Geniş zaman ek-fiili “+dur/+dür” eki ile bu ekin türediği ve aynı işlevli “turur” kelimesi birlikte görülür. Bu durumla aynı mısradaki karşılaşılabılır: Bu sözüm birdür İlahım bir turur (30/2, satır 2)

⁸ Birçok tarih risalesi ile dinî ve tasavvufî eserde görüldüğü gibi Fuzulî'nin Kerbela Olayını anlattığı *Hadikatü's-Sü'edâ* isimli eseri de manzum ve mensur şekilde karma olarak hazırlanmıştır.

Bir kelimenin yazılışında yazı geleneğine aykırı olarak son iki harf bitiştirilmeden ayrı ayrı yazılmıştır: yüyürti (28/1, satır 17)

Kıssanın kahramanının ismi genel olarak “Bürak” şeklinde yazılsa da bazen kelime sonu <h> değişimi sonucu “Bürah” şeklinde görülür, ki bunun da bir konuşma varyantı olduğunu düşünüyoruz. (28/2, satır 7, 8)

Farsça izafet terkiplerinde aslında gösterilmeyen kesre sesi zaman zaman bir “ye” (ے) harfiyle gösterilmiştir, ki imlanın Türkçeleştirilmesi bağlamında bir örnek olarak değerlendirilebilir: Dilber-i rāh-ı tārīkat (28/1, satır 4)

Farsça kökenli “şermsār” kelimesi “şermisār” şeklinde görülür. Türkçede sonda “rm” ünsüz çifti bulunmadığından heceyi açmak için hecenin sonuna bir ünlü getirilerek mevcut yapı iki heceye dönüştürülüp “Türkçeleştirme” yapılmıştır. (28/2, 12). Bu duruma Eski Anadolu Türkçesinde de rastlanır. Bununla birlikte Türkiye Türkçesinde bu türden çift ünsüzlü hece veya kelimelerde ünlü iki ünsüzün arasına getirilir: cism > cisim, vb. Metinde buna benzer bir durum da “va’d” kelimesinin söylenişinde ve yazımında görülür. “Va’d” kelimesi ünlüyle başlayan ek almadığında “va’de” şeklinde sondaki çift ünsüz açılacak şekilde Türkçeleştirilerek konuşmada söylendiği şekilde yazılmaktadır. Kelime “vade” anlamında değil “vaat” anlamında değerlendirilmelidir. (31/2, satır 9). Bu duruma bir örnek de “cemī’-i bende” tamlamasındaki birinci kelimenin bir yerde konuşma varyantı olduğunu düşündüğümüz “ceme bende” şeklinde yazılmasıdır ki bu da tipik “Türkçeleştirme” olarak değerlendirilebilir.

Eklerin yazımında yer yer düzensizlikler görülür. Bunlar arasında yönelme hâli eki +ğa/+ge’nin yazımı tipik bir örnektir. Ekin metindeki düzensiz yazılışına bakarak kalınlık-incelik uyumuna bağlı olmadığı söylenebilir: Allāh’ge (28/2, satır 5), Cebra’l’ğa (29/2, satır 6), Cebra’l’ge (29/2, satır 8), kaşlarıge (30/1, satır 5), Mūsā ‘aleyhisselāmge (30/1, satır 5), ağzıge, gārıge (30/1, satır 14). cānı

Aslında Farsça u/ü bağlacıyla yapılmış bazı ikilemelerde adı geçen bağlaç birinci kelimeyle genelde kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık uyumu içinde birleşmiş ve kalıplaşmış ikileme hâline dönmüştür: cānı dil (28/1, satır 3<cān u dil) düşmeni şeytān (31/2, satır 6<düşmen ü şeytān). Bu türden birleşmeler bazen düzlük-yuvarlaklık durumuna aykırı olabilir: tūni kün (31/2, satır 8<tün ü kün).

Eserde Çağatayca ve Doğu Türkçesinin diğer lehçelerinde hâkim olan “bol-” fillinin yanı sıra aynı fiilin Oğuz lehçelerinde görülen “ol-” şekline de rastlanmaktadır. 14. ve 15. yüzyıllarda karışık dilli Türkçe eserler olarak adlandırılan metinlerde görülen özelliklerden biri olan bu durumun 18. yüzyılda yazıya geçirildiğini düşündüğümüz bu eserde de görülmesi Orta Asya’da kullanılan bazı Çağatay lehçelerinde bu durumun konuşma seviyesinde var olduğunu ortaya koymaktadır.

5. Eserin Şekil Bilgisi Özellikleri

5.1. İsim

a. Çoğul Eki +lar/+ler: tağlar, bağlar, zālimler, burc-ı ‘ālemler, bendelerge, vb.

b. İsim Hal Ekleri

Yalın Hâl: er, ‘āşık, ‘ışk, sālİK, söz, vb.

İlgi Hâli +(n)iñ/(n)iñ ve +nı/+ni: Ĥudā'nıñ, 'ışkıñ, ğarnı, vb.

İlgi Hâli nadiren zamirlerle belirtme hali işlevinde görülür: meniñ (31/2, satır 3)

Bazen iyelik ekinden sonra ilgi eki kullanılmaz: dostum köñli (dostumun gönü).

Belirtme Hâli +nı/+ni: maqşūdını, nābūdını, Ĥudā'nı,

3. kişi iyelik ekinden sonra nadiren +n: münācātın, vb.

Bulunma Hâli +da/+de: 'ışk yolıda, ol demde, merkādede,

Çıkma Hâli +dın/+din: Ĥudā'dın, birbirimizdin, sinesidin, vb.

Yönelme Hâli +ğa/+ge/+ka/+ke: (Bazen ünlü uyumuna uymaz): deryāsığa, cāsığa,

hazret-i Allāh'ığa, başığa, Mūsā 'aleyhisselāmge, bendelerge,

va'dımge, her kimge, şāhlıqqa, feleкке, vb.

c. İyelik Ekleri: Metinde tekil kişi iyelik ekleri görülür:

1. tekil kişi +(1, i, u, ü)m: 'āşıkım, dosdum, sözümni, dilh^wāhım, igem, köñlüm, vb.

2. tekil kişi +(1, i)ñ: maqşūdıñ, maħbūbıñ, düzeħiñni, eşikiñde, 'ahdıñı,

3. tekil kişi +ı/+i/+u/+ü, ünlüden sonra +sı/+si: atı, yolıda, muħabbet cāminı, köñlüni, köñli, qaşlarıge, elgi (<eligi), māfihāsığa, cāsığa, bendesini, vb.

5.2. Sıfat

a. Niteleme Sıfatları: 'aceb, dīvāne, 'āşık, şādık, miħribān, şermisār, āġāh, mesrūr, ma'mūr, vb

b. İşaret Sıfatları: bu, şu, uş bu, şol bu, şol, ol.

c. Soru Sıfatları: Kaıysı işdür?

d. Belgisiz Sıfatlar: bir, baru, her, hıç, munça, neçe, bir neçe.

e. Sayı Sıfatları: tokuz felek, yēti kat yerge, bir āh, kırık kün.

5.3. Zamir

a. Şahıs Zamirleri: Metinde 1., 2. ve 3. tekil kişi zamirleri görülür. Metinde görülen bu zamirler ile çekimli şekilleri şöyledir:

1. tekil şahıs: mēn, mēniñ (ilgi hâli, nadiren belirtme hâli işlevli), mēni, mēndin.

2. tekil şahıs: sēn, sēñe, sēndin.

3. tekil. şahıs: ol, anıñ, anı, anda, andın.

b. İşaret Zamiri: munda, munı, anı.

c. Dönüşlülük Zamiri: öz, özi.

d. Birliktelik Zamiri: birbirimizdin.

e. Soru Zamiri: nē, nēdir, nēke.

f. Belgisiz Zamirler: her nēme her nē, kimse, heme.

g. Bağlama Zamirleri: ki, kim.

5.4. Zarf

a. Yer Zarfları: aldığa, āncā, anda (<allıda: huzurunda), munda, qaşığa, her yaña.

b. Zaman Zarfları: āħirin, andın soñ, ba'd-ez, bu kün, bu küni, dāyim, ender zamān, her laħza, hergiz, imdi, kece kündüz, müdām, ol demde, şubħ şām, şol bu küni, şu sā'at, şol zaman, rüz-ı neşr, tūni kün.

c. Durum Zarfları: āñkadr, āşikār, böyle, heme, katıġ, ked, köp, mundaġ, nāçār, pāre pāre, şundaġ, tiz, yana, zūd.

5.5. Edat

a. Son Çekim Edatları: ar, ara, bile, bilen, birle, birlen, dağ, dik, soñ.

b. Söзде Son Çekim Edatları: aldidā, aldığā, yolıda, kaşığa.

c. Yardımcı Çekim Edatları: dur/dür, edi, egeç, eken, emes, erdi, turur.

d. Bağlama Edatları: ammā, el-kıışsa, ile, ki, kim, pes, tā, tā ki, vü/u/ü, yā...
yā, yoksa.

e. Soru Edatı: mı, mu.

f. Hitap Edatları: ayā, èy, hazret.

5.6. Fiil

a. Çatı Ekleri: Teorik olarak yapım eki olan çatı ekleri çekim eki görevine de sahiptir.

Dönüşlülük -n: sındurmadıñ.

Edilgenlik -ıl/-il/-ul/-ül: yıkıldı, yarıldı, tökülür.

Ettirgenlik -ar/-er/-ur/-ür, -kür, -t, -dur/-dür/-tur/-tür: kélürdiler, yığlatur, yètkürdiler, söndürmediñ, yaraştursun.

İşteşlik -ş: yığlaşuban.

b. Emir-İstek

Emir 2. tekil kişi:

a. Eksiz, fill kök veya gövdesiyle: tile,

b. -ğıl/-gil ekiyle: 'arz kılğıl, berhem urğıl, köñlümni sındurmağıl, bérğil.

Olumsuz: şermisār bolma, kılma, sındurmağıl.

Emir 2. çoğul kişi:

-ñ/-iñ/-iñ/-uñ/-üñ: kélüñ, tapsun.

-ñlar/-ñlar/-iñlar/-iñlar: deñler, barıñlar, yıqıñlar.

Emir 3. tekil kişi: -sun: yaraştursun,

Olumsuz: kılmasun.

Emir 3. çoğul kişi: -sunlar: temāşā kılsunlar.

c. İstek: Her iki ekin istek anlamına ek olarak gelecek zaman anlamı da vardır:

-ğay/—ğay/-gey (bazen büyük ünlü uyumuna uymaz): tilemeğaysèn, berhem urgeysèn, rahmet kılğay, meded kılğayılar.

-a/-e: ède, kıla.

d. Belirli Geçmiş Zaman

1. tekil kişi -dım/-dim: yètdim.

2. tekil kişi -dıñ/-diñ/-tıñ/-tiñ: çektiñ, söndürmediñ, kılmadıñ.

3. tekil kişi -dı/-di/-tı/-ti: dedi, èydi, yiberdi, yüyürti.

1. çoğul kişi -duğ: bolduğ imdi birbirimizdin cüdā.

3. çoğul kişi -dılar/-diler/-tılar/-tiler: bardılar, kélürdiler, kèldiler, kaçıtıtlar.

Olumsuz: sormadıñ, söndürmediñ.

e. Belirsiz Geçmiş Zaman: Üç farklı yapıda görülür:

—p/-ıp/-ip/-up/-üp: kılıpmèn, kılıpdur, ètipdür zelzele, istep, dèp.

-ğan/-gen: tapğan, bilgen.

-miş/-miş: kaçtımışam, kaçtımışdur, üzülmüşdür, bozulmuşdur.

Olumsuz: nā-umîd kalğan emes.

f. Geniş Zaman: Hem geniş hem de şimdiki zaman anlamındadır.

-ır/-ir/-ur/ür: bilürmèn, buyururmèn, bërürmèn, kılurmèn.

Olumsuz: -mas/mes: yaraşmasmèn, yaraşmam, almas, urmas.

g. Şimdiki Zaman: Devam etmekte bir olayı bildirir. Hem geniş hem de şimdiki zaman işlevini yerine getirir:

-y: anı eyley kabûl.

Olumsuz: -may/mey: tanımaydur.

h. Gelecek Zaman: Gelecek zaman farklı eklerle yapılır ve bu ekler bağlama göre gelecek zaman işlevinin yanında istek ve dilek de bildirirler.

-ku/-kü: emrinni tutkum.

-ğay/-gey: savurgaysèn, urgeysèn, cem' bolğay, berhem olğay, bilgeyeler.

-a/-e/-u/-ü/-ay/-ey: kılamèn, bolumèn, çıkaray havāğa.

-ağa: Ot salağa.

-ğusı: bolğusı.

Olumsuz: bolmağaysèn, tilemeğaysèn.

i. Birleşik Zaman Çekimleri

Belirsiz Geçmiş Zamanın Hikâyesi: eylep êrdiñ, yatıp êrdi, kılmış êrdi.

Belirsiz Geçmiş Zamanın Rivayeti: tapğan êken.

Geniş Zamanın Hikâyesi: aytur êrdi, bërür êrdi.

Geniş Zamanın Rivayeti: berhem urmas êkensèn.

Gelecek Zamanın Hikâyesi: bolğay êdi, nè bolu êrdi?

j. Ek Fiil: Metinde sınırlı sayıda ek-fiil kullanılmıştır.

Geniş-Şimdiki Zaman Ek-Fiili:

1. tekil kişi: bendemèn,

3. tekil kişi: işdür, köñlümdür, āgāhdur, şoldur, bu sözümüñi āhîridür, pâdişāhım bir turur.

Olumsuz: lâyıķ emes, sādık emes.

Belirsiz Geçmiş Zaman Ek-Fiili: dilber-i rāh-ı tarīkat êken, bar êken, bar êkendür.

k. Mastar (İsim-fiil). Örnekleri çok azdır.

-maķ/-mek: aytmaķķa.

l. Sıfat-fiiller. Sıfat-fiiller metinde daha çok zaman çekimlerinde kullanılmıştır. Çok sınırlı sayıda sıfat-yapısı gerçek sıfat-fiil görevinde görülür:

-er: 'arz êterge.

-ğan/-gen/-kan/-ken: tapğan, yüz ketürgen, kabûl êtken, sırlaşkan, këlgenini, bakmağan dünyā mâfihāsığa.

-dik: êrdike (<êrdikke ?).

m. Zarf-fiiller

-ıp/-ip/-up/-üp: tanıp, yād êtip, yastanıp, yügürüp, söz aytıp, özidin kitip.

-ban/-ıban/-iben/-uban/-üben: yığlaban, isteyiben.

-geç: êgeç (<êrgeç: "iken" anlamında kalıplaşmış olarak).

-magünce: berhem urmagünce.

n. Yardımcı Fiiller

bër-: cevāb bër-, hālel bër-, tevfiķ bër-.

bol-: cem' bol-, cüdā bol-, dost bol-, hoşhāl bol-, mest bol-, melül bol-, pâre pâre bol-, şermisār bol-.

çek-: āh çek-.

êt-: hoş êt-, nüş êt-, şerm êt-, zelzele êt-.

ëyle-: āzād ëyle-, emr ëyle-, güneh eyle-, kabûl ëyle-, münacât ëyle-, nâle ëyle-, rāz ëyle-, şād ëyle-, tîre ëyle-, va‘de ëyle-.

kêltür-: ilticā kêltür-.

kıl -: ‘arz kıl-, āzār kıl-, bedel kıl-, edā kıl -, emr kıl-, figān nâle kıl-, hîṭāb kıl-, iltimās kıl-, kül kıl-, ma‘mūr kıl-, meded kıl-, mesrūr kıl-, müdürā kıl-, nāz figān kıl-, pend nasīḥat kıl-, te‘şīr kıl-, va‘de kıl-, vīrān kıl-.

ol-: āḥirin ol-, berhem ol-, gerd ol-.

sağla-: penāh sağla-.

tap-: necāt tap-.

tart-: āh tart-.

tut-: emr tut-, ‘azīz tut-.

tüş-: gavgāy түş-, gulgüle түş-.

ur-: āh ur-, berhem ur-.

o. Tasviri Birleşik Fiiller

Tezlik: ura bērdiler,

6. Cümle Bilgisi

6.1 Kelime Grupları

a. Tekrar Grupları

Aynen tekrarlar: pāre pāre.

Eş anlamlılar: şīr arslan, pend nasīḥat.

Yakın anlamlılar: nāz figān, māl mülk, mār mūr, tağ taş, hūr gılmānlar.

Zıt anlamlılar: şubḥ şām, kéce kündüz.

b. İsim Tamlamaları

Belirtili İsim Tamlaması: ‘ışkıñ deryāsığa, gārniñ ağzıge, Ḥudā’niñ selām[ın], düşmeniñni gerdenin, sözümnî āḥiridür, Ḥudā-yı Te‘ālāni peyāmını, rahmetimni sanı, Dīvāne’ni gārıge.

Belirtisiz İsim Tamlaması: dostum köñli, ‘ışk yolıda, ‘ışk meydānıda.

Eksiz İsim Tamlaması: zeytūn sotalar

Zincirleme İsim Tamlaması: Dīvāne’ni gārını eşikige

c. Farsça İzafet Grubu

İki Unsurlu İzafet: ‘arş-ı a‘lā, ‘arz-ı ḥālet, Dīvāne Būrağ-ı Serмест, emvāc-ı melek, gülzār-ı irem, Ḥāzret-i Cebrā’ıl, Ḥāzret-i Mūsā peygāmer, Ḥudā-yı te‘ālā, pādīşāh-i dīn, Pādīşāh-ı zū’l-celāl, sultān-ı ‘ālī āsitān, şüret-i ādem, tabka-i āsmānga.

Üç Unsurlu İzafet: dilber-i rāh-ı tarīkat, sālīk-i rāh-i ḥāqīkat, rāfi‘-i ‘arş-ı ‘alā vü āsmān,

Sıfat Tamlaması: zāt-ı pāk.

d. Arapça Tamlamalar (kalıplaşmış olarak): beytü’l-harīm, Rabbe’l-‘ālemīn, Zū’l-kerīm.

e. Sıfat grubu: cemī‘ āsmān zemīn, ol ferīşteler, bir nēce, her yaña, toğuz felek, vb.

f. İyelik Grubu: mēniñ sözümnî, mēni kudretimni, bizni eşekimiz.

g. Aitlik Grubu: ḥabībimni aldığakı.

h. Bağlama Grubu: āftāb u māhni, bī-rahm ve zālīm, ferî vü keyvāniler, kārsāz u lā-yezāl, kıl ile şeh, levh ü kalem, şīr ile müş, ‘arş-ı ‘alā vü āsmān, tağ taş u kūh, māl mülk ü cāsıga, cāni dil (<cān u dīl), oğuya yā eşite yā özi birle tuya.

i. Birleşik Fiiller: nâle èylep, mest bolup, boldı tebâh (Örnekler için bkz. Yardımcı Fiiller, Tasviri Birleşik Fiiller)

j. Unvan Grubu: Dîvâne Bûrağ.

k. Dua Grubu: Hâk Te'âlâ, Mûsâ 'aleyhisselâm, Cebra'îl 'aleyhisselâm.

l. Ünlem grubu: èy Dîvâne, èy Hüdâ, èy Perverdigâr, ey Zü'l-celâl, , èy Zü'l-kerîm, èy Zât-ı pâk, èy maħbûb-ı dilh^wâhum igem, èy Kerîm-i kârsâz u lâ-yezâl, èy 'aşıkım, yâ İlah, yâ Rabbe'l-'âlemîn.

m. Son Çekim Edatı Grubu: anı dağ, andın soñ, anıñ üçün, anıñ birle, gerdün ara, Hâk bile, payğu dikedür, zeytün sotalar birle.

n. Ön Çekim Edatı Grubu (Farsça kökenli): ba'd-ez du'â.

o. Bağlama Edatı Grubu: tâ ki/kim, şol ki.

p. Hal Grupları: eşikiñde gedâ, mēndin cüdâ, ibâdetge tâ'at.

r. Sifat-fîil Grubu: igesiğa 'arz-ı hâlet èylegen, yüz ketürgen.

s. Ulaç Grubu: felekke tēgürüp, kēce kündüz isteyiben.

6.2. Cümle Yapıları

a. Basit cümle

Mûsâ 'aleyhisselâm kirdiler.

Dîvâne Bûrağ'ka Hüdâ-yı Te'âlânı peyâmını yetkürdiler.

Nâz figân kıılıp turdı.

Ol ferîşteler Dîvâne'ni aldıge kirdiler.

Ked ura bērdiler.

Andın soñ te'sîr kııldı.

Ol Dîvâne'ni a'zâsı köp yarıldı.

Söz kese hânesige yüyürti.

b. Sıralı Cümle

(Öznesi aynı olan çok yüklemlî cümle)

El-kışsa-i Dîvâne-i Bûrağ-ı Sermet Hüdâ-yı Te'âlâdın âzâr kıılıp bir gârmı içige kirip yattı.

Ammâ ol ferîşteler Hüdâ Te'âlânı emr[i] birle bardılar, Dîvâne'ni gâriğe yēttiler.

Ammâ Dîvâne Bûrağ kırk kēce kündüz bir ayağını ucı birle köterip bu tārîka birle

Hüdâ-yı te'âlânı hîdmetini bercâ kēlürdiler.

Hâzret-i Mûsâ Bûrağ'ni aldığa bardılar, Bûrağ'ğa pend nasîhat kııldılar.

El-kışsa ol Dîvâne hoşhâl boldı, Hüdâ-yı te'âlâ birle yaraşdılar.

Ammâ ol ferîşteler Hüdâ te'âlânı emr[i] birle bardılar, Dîvâne'ni gâriğe yēttiler.

Hâzret-i Mûsâ Bûrağ'ni aldığa bardılar, Bûrağ'ğa pend nasîhat kııldılar.

c. Devrik Cümle

Şol zamân ol Dîvâne 'arz kııldı ol biñ dergâhğa,

Mûsâ, habîbimni kaşığı imdi barsun Bûrağ'niñ aldıge.

d. Soru Cümlesi

Bendesini işini kııurmēn mu?

Dostluğ şundağ bolur mı èy Şamed?

Nē bolu ērdi mēniñ şād èyleseñ?

Pes neçük yētmes mü sēn Hâlik ēgeç?

Tersi nē revâ [bola]?

Mağşüdiñ nēdir?

Nēke çektiñ âhni?

Maḥbübüñ nêdir?

e. Bağımsız Birleşik Cümleler

Ammâ ol ferîşteler zeytûn sotalar birle ura bêrdiler, ammâ ol Dîvâne'ge te'şîr kılmadı.

Ḥudây Te'âlâ bir neçe söz êydiler, ammâ Dîvâne Bûraḳ dîne azâr kıldı ki “Tâ dūzehiñ berhem urmagünce yaraşmâsmên,” dêp êydi.

f. Bağlı Birleşik Cümle

ki'li Bağlı Cümleler:

Êy Ḥudâyâ mênî sêndin tilegim şoldur ki dūzehiñni berhem urgeysên.

Ammâ Ḥudâ-yı Te'âlâ öz kudreti birle iki ferîştene emr kıldı kim “Êy ferîşteler barıñlar Bûraḳ' nı aldığa, şûret-i âdem bolup yaraşñ kêlûñ.”

Şartlı Bağlı Cümleler:

Ammâ her kimge tevfiḳ bêrip munı oḳuya yâ eşite yâ özi birle tuya, Ḥudây-ı Te'âlâ rahmet kılğay, Dîvâne Bûraḳ meded kılğayılar.

Her ne hizmet buyursañ dil bile kılamên.

İççe Bağlı Cümleler:

Ammâ Ḥudâ-yı Te'âlâ êydi “Êy dosdum, êy 'âşıkım bir hizmet buyururmên.” dêdi.

Bûraḳ êydi “Ḥudâyâ sêñe bendemên, her ne hizmet buyursañ dil bile kılamên.” dêdi.

Oı Dîvâne fiğân nâle kıılıp êydi “Ḥudâyâ, mundağ bî-rahm ve zâlim bendeleriñ bar êken, anıñ üçün dūzehiñni berhem urmas êkensên.”

g. Karma Birleşik Cümleler

Oı Dîvâne'ni acığı kêlip êydi “Mên Ḥudâ'dın azâr kılğan bolsam bendesini işini kııurumên mu?” dêdi. (iç içe bağli birleşik cümle + şart cümlesi + soru cümlesi)

Ḥudây te'âlâ bir neçe söz êydiler, ammâ Dîvâne Bûraḳ dîne azâr kıldı ki “Tâ dūzehiñ berhem urmagünce yaraşmâsmên.” dêp êydi. (bağımsız birleşik cümle +ki'li bağli birleşik cümle + iç içe bağli birleşik cümle)

Ertip Dîvâne'ni ğarını eşikige barıñlar, eşekni yıkıñlar, aytıñlar kim ‘Êy Dîvâne bu küni çıkıp ertip bêrgil.’ dênler, yok dese zeytûn sotalar birle uruñlar tâ kim mênî kudretimni temâşâ kılsunlar.” dêp ferîştelerge emr kıldı. (sıralı cümle + ki'li bağli birleşik cümle + iç içe bağli cümle + şartlı bağli cümle).

7. Eserde Öne Çıkan Semantik Özellikler

a. Eser, İslam dini ve İslam tasavvufu konusunda olduğu için tabii olarak dini kelimeler çoğunluktadır. Bunların başında Allah mefhumunu karşılayan birçok kelimenin kullanılması gelir. Kısa bir risale olan eserde Allah kavramı için kullanılan kelime, sıfat ve ifadelerin zenginliği dikkat çekicidir: ‘Âlî maḳâm, Biñ dergâh, Ḥaḳ, Ḥazret-i Allâh, Ḥudâ, Ḥudây, İge, İlâh, Kerîm-i kârsâz u lâ-yezâl, Kudret-nümâ, Pâdişâh, Perverdigâr, Rabbe'l-'âlemîn, Şamed, Sultân-ı 'âlî âsitân, Şâh, Teñri, Zât-ı pâk, Zü'l-kerîm.

b. İkilemeler çok yaygın olarak kullanılmıştır. Bu ikilemeler Arapça ve Farsça kökenli kelimelerden meydana geldiği gibi sadece Türkçe kökenli kelimelerden veya her üç dile dayalı kelimelerden meydana gelebilir: âsmân zemîn, cânı dil, mâl mülk, mâr mür, nâz fiğân, pâre pâre, şîr arslan, tûni kün, tağ taş, vb.

c. Manzum kısımlarda dile getirilen dilek ve düşüncelerden sonra mensur kısma başlamak için “el-kışsa” (sonuç olarak, sonra) ve “ammâ” (ve böylece, buna

dayanarak, ve, fakat) edatları bu iki kısmı bağlayan cümle başı bağlaçları olarak görülmektedir.

d. Olaylar geçmiş zamanda olmuş gibi anlatıldığından dolayı fiillerin daha çok belirli geçmiş zaman çekimi kullanılmıştır. Bu bağlamda karşılıklı konuşmalar doğrudan doğruya “dedi” ve “eydi” çekimli fiilleriyle başlatılmıştır. Bazen bu her iki çekimli fiil, iç içe cümleler içinde hem iç cümleden önce, hem de sonra birlikte kullanılmaktadır: Hudā-yı te‘ālā eydi “Buraq, mēdin her ne tiler bolsañ tile, mēn anıñ⁹ bēürmēn.” dedi. Buraq eydi “Hudāyā señe bendemēn, her ne hizmet buyursañ dil bile kılamēn.” dedi.

8. Metnin Transkripsiyonu

[Dîvâne Bûrağ Kıssası]

(Sayfa numarası olarak gösterilen birinci rakam dijital fotoğraf numarasını, parantez içindeki ikinci rakam ise elyazmasının varak numarasını göstermektedir. Metinde parantez içinde gösterilen 5, 10 ve 15 rakamları ise sayfadaki satır numaralarını göstermektedir.)

28/1 (25b)¹⁰

Bismillāhirrahmānirrahīm

Bar ēkendür bir ‘aceb dîvâne’ī

Bûrağ ēkendür atı anıñ halk ar¹¹

Cānı dil birlen Hudā anda¹² ‘āşık

Sālik-i rāh-i haqīkat ēken ol

(5) Ğavşı kılğan ‘ışkıñ deryāsığa

Ot salağa¹⁴ māl mülk ü cāsığa

Tapğan¹⁵ ēken gevher-i maqşūdını

Kēce kündüz Haq bile rāz ēylegen

Nüş ét her dem muhābbet cāmını

Halkdın tanıp Hudā’ nı yād étip

Zārılıq birlen münācāt ēylegen

Haq kabūl étken münācātın ēde

(10) Hiç vaqtī Pādīşāh-ı Zü’l-celāl¹⁷

Bāz söz aytıp Hudā’dın istep

Haq bilen dāyim tekellüm ēylegen

Haq bile sırlaşkan ol ‘Ālī-mağām

‘Işk meydānda bir merdāne’ī

Tanımaydur hiç kim anı dağ er

‘Işk yolıda ol erdi şādık

Dilber-i¹³ rāh-ı tarīkat ēken ol

Bakmağan dünyā māfihāsığa

Yüz ketürgen Hazret-i Allāh’ığa

Bilgen ēken būd ile nābūdını¹⁶

Haq Te‘ālā birle demsāz ēylegen

[Eksik]

Kēce kündüz isteyiben yastanıp

İgesığa ‘arz-ı hālet ēylegen

Yügürüp ol demde hācātın [ēde]

Kılmış erdi könlünü¹⁸ şeksiz hāl

Yığlaban her lahza¹⁹ özidin ketip

Zikr²⁰-i Haq birlen terennüm ēylegen

Merķādede erdi Hudā birle rām

⁹ Normal şartlarda “nun” (ن) harfiyle “anı” (onu) olması beklenirdi.

¹⁰ Bu sayfanın müstensihî metnin diğer sayfalarının müstensihinden farklıdır.

¹¹ Bu kelimenin “ara” (yerinde, içinde iki şeyin ortasında, bulunulan noktasında, konumunda) kelimesinin Çağataycanın konuşma şivelerinde kullanılan bir varyantı olduğunu düşünüyoruz.

¹² “Anda” (< alda: Huzurunda, yolunda) anlamında.

¹³ Farsça izafet terkinde kesre sesi bir “ye” (ی) harfiyle gösterilmiştir.

¹⁴ Çağataycada genel olarak “-ğa/-ge” olarak görülen istek/gelecek zaman eki metinde bazen “-āğa/-ege” şeklinde de görülür.

¹⁵ /p/ sesi “be” (ب) harfiyle gösterilmiştir.

¹⁶ Manzum kısımlarda burada olduğu gibi yer yer vezin kusuru sayılan zihaf olayına rastlanmaktadır.

¹⁷ Aslı “zel” (ز) ile yazılan bu kelime metinde “ze” (ز) harfiyle yazılmıştır.

¹⁸ Aslında “genizsi nazal n” (ننگ) ile yazılan kelime burada “nun” (ن) harfiyle yazılmıştır.

¹⁹ Metinde bu kelime “zı” (ظ) harfi yerine “ze” (ز) ile yazılmıştır.

²⁰ Aslında “zel” (ز) ile yazılan kelime metinde “ze” (ز) ile yazılmıştır.

Aytur erdi Haḫ Te'ālāga melāl [Eksik]
Her neme kılsa Hudā'dın iltimās Bêrür erdi Haḫ Te'ālā bî-kıyās
Bêrür erdi her nê kim kılsa hayāl Şol zaman ol Pâdişâh-ı Zü'l-celāl
Ammā Hudā-yı Te'ālā eydi "Ey dosdum, ey 'aşkıım (15) bir hizmet buyururmên."
dedi. Bûraḫ eydi "Hudāyā sêne bendemên, her ne hizmet buyursañ dil bile kılamên."
dedi. Ammā Hudā Te'ālā öz kudreti birle toḫuz felekni tégirmen kıla. Tersi nê revā
[bola]?²¹. Söz kese hānesige yüyürti²².

28/2 (26a)

Ammā Divāne Bûraḫ kırık kece kûndüz bir ayağını ucı birle köterip bu tarıka birle
Hudā-yı Te'ālānı hıdmetini bercâ kelürdiler. Hudā-yı Te'ālā eydi "Bûraḫ, mêndin
her ne tiler bolsañ tile, mên anıñ²³ bêrürmên." dedi. Şol zamān ol Dîvāne 'arz kıldı
ol biñ dergāha, êydip: Beyt: Hıdmetin tégürgen ol Allāh'ge;

(5) Mên bu kün va'dımge yêtdim yâ İlāh İmdi sên pes her ne kılsañ Pâdişāh
Eydi ḫazret nê tiler bolsañ tile Êylesin mên sêne fermānım bile
Bûraḫ ol dem dedi çatıg āh urup Āh dūdını feleкке tégürüp
Bûraḫ'a dedi neke çektiñ āhnı? Tîre êylep āftāb u māhnı
Haḫ Te'ālā dedi maḫşūdın nêdir? Ḳaysı işdür ayt ki maḫbūbın nêdir?
(10) Dêdi ol Dîvāne şūrîde-hāl Êy Kerîm-i kârsâz u lâ-yezāl
Şerm êtermên aytmāḫka bu sözüüm 'Arz êterge bu sözüümge yok yüzüm
Dêdi ol dem mihrîbān Perverdigār 'Arz kılgıl bolmağaysên şermisār
Bolma êy Dîvāne uşbu kün melül Her nê deseñ sên anı êylep ḫabül
Dêdi êy maḫbūb-ı dil-ḫ'wāhım İgem Kûl kılip gerdin savurgaysên bu kün
(15) Kudretiñni körset êy Kudret-nümā Düzeḫiñni berhem urğıl êy Hudā

29/1 (26b)

Düzeḫiñni berhem ur êy Zāt-ı pāk Düzeḫiñdin bendeler tapsun necāt²⁴
Bu sözüümni tut munı êy Zü'l-kerîm Uşbu könlümdür seniñ beytū'l-harîm
Könlüümni sındurmağıl āgāhdur Tut 'azîz anıñ ki beytullāhdur
Ḳılma vîrān könlüümni mesrūr kıp Öz öyüñdür pes munı ma'mūr kıp
(5) Bu sözüümni tut mēne bërme ḫalel Va'diñge yêt va'diñge kıлма bedel
El-kışşa, Dîvāne Bûraḫ çatıg āh urup turdı, eydi, "Ey Hudāyā mēni sendin tilegim
şoldur ki düzeḫiñni berhem urgeysên." dep turdı. Hudā-yı Te'ālā eydi, beyt, eydi,
beyt, gazel, gazel²⁵:

Dêdi ol Sulṭān-ı 'ālî-âsitān Rāfi'-i 'arş-ı 'alā vü āsmān
(10) Düzeḫimni berhem ursam mên bu kün Kûl kılip gerdin savursam mên bu kün
Bendelik êylep ibâdetge ṭā'at Ḳılmağay... [Eksik]²⁶
Uş bu sözni mēndin kıлма iltimās Ḳoy sözüñni tut mēni öyümni yas
El-kışşa Hudā-yı Te'ālā eydi "Bûraḫ mēndin bu işni tilemegaysên." Şu sâ'at ol
Dîvāne'(15)ni acıgı keldi. Beyt eydi:
Acıgı keldi uşol Dîvāne'ni 'Işḫ otge köygen ol nēni
29/2 (27a)

²¹ Bu kısım kısmen silinmiş, kısmen kurt deliklerine maruz kaldığından okunmuyor. "Bola" kelimesi ifadenin gelişine göre varsayıldı.

²² Kelimenin son iki harfi ayrı yazılmıştır.

²³ Normal şartlarda "nun" (ن) harfiyle "anı" (onu) olması beklenirdi.

²⁴ Bu beytin kafiyelenişi sorunludur.

²⁵ Kelime tekrarları metinde olduğu gibidir.

²⁶ Bu iki mısranın düzeninde sorunlar vardır. İkinci mısradaki da eksik kelime mevcuttur.

Turdu acıglap yüzini ögürüp
Dostluğ şundağ bolur mı ey Şamed
Dostluğnı mèn bu kün kıldım edā
Ot tutaşa sinesidin ol zamān

(5) El-kıışsa Dīvāne-i Būrağ-ı Serмест, Hūdā-yı Te‘ālān azār kılıp bir garmı içiğe kirip yattı. Hūdā-yı Te‘ālā Hazret-i Cebra‘ıl’ğa emr kıldı kim “Bargil habībimni aldığakı dostum birle yaraştursun.” dedi. Beyt:

Cebra‘ıl’ge²⁸ keldi Teñri’ din hiṭāb
Dostum köñli bozulmuşdur bu kün
(10) Dostum birle yaraşturgil mēni
Yıkılır yoksa bu kün tokuz felek
Yēti kat yerge ētipdür zelzele
Payğu dikdür ‘arş-ı a’lā uş bu kün
Nāle ēylep yığlatur levh ü kalem
(15) Āsmānda yığla baru cāniler
30/1 (27b)

Tüşti gavğāy bu tokuz gerdün ara
Yığlaşurlar yer ara vahş [u] tıyūr
Raḥmetimni sanı yoktur başığa
Cebra‘ıl keltürdi Mūsā’ğa haber

(5) El-kıışsa Hazret-i Cebra‘ıl ‘aleyhisselām Mūsā ‘aleyhisselāmge, kaşlarıge keldiler. Eydiler, Mūsā[ge], Hūdā’nıñ selām[in] eydi, feriştelere dürüd yiberdi. Ba‘de ez du‘ā şol kim Būrağ birle Hūdā-yı Te‘ālā dost ēken bu kün mēndin azār kılıp dur dep. Hūdā-yı Te‘ālā emr kıldı kim barsun raḥmetimni Būrağ birle yaraştursun dedi. Hazret-i Mūsā peygamber, Dīvāne Būrağ’ını aldıge bardılar. Ammā Dīvāne Būrağ-ı Serмест gārda mest bolup yatıp ērdi. (10) Mūsā ‘aleyhisselām kirdiler. Dīvāne Būrağ’ka Hūdā-yı Te‘ālānı peyāmını yetkürdiler. Ol Dīvāne eydi. Beyt:

Dēdi Mūsā’ğa ayā ey rāhber
Berhem ursun düzeḥim³⁰ ol Zāt-ı pāk
Dostum birle mēni köptür işim
(15) Düzeḥimni berhem ursun ān-kaḍr
30/2 (28a)

Uş budur ‘ahdım mēniñ tā rüz-ı haşr
Bu sözüm birdür İlāhım bir turur
Mēn bilürmēn va‘desi yalğan emes
Ger mēniñ sözümni almas böyle ol
(5) Mēn yaraşmāmēn anıñ birle müdām

Ammā ol Dīvāne eydi “Yā Mūsā mēn anıñ birle hergiz yaraşmāmēn tā düzeḥni berhem urmagünce.” dep Hazret-i Mūsā’ğa cevāb bērdi. Hazret-i Mūsā āncā kim ilticā keltürdiler, bolmadı. Hazret-i Mūsā ‘aleyisselām nāçār kayıttılar. Ammā Hūdā-

Kıbleğa koydı yüzini olturup
Zāt-ı pākıñ “kul huva’İllāhu Eḥad”²⁷
Bolduğ imdi birbirimizdin cüdā
Çēkdi bir āh ki bağrı boldı kan

Bar kelimim kaşığa ēylep şitāb
Rište-i ülfet üzölmüşdür bu kün
Köñli kaymışdur hoş ētsün köñlini
Yığlaşur gerdünda emvāc-ı melek
Tabka-i āsmānga tüşti gulğule
İşkü dikdür çarḥ-i a’lā uş bu kün²⁹
Āh tartıp hūr gilmānlar behem
Yığlaşuban ferī vü keyvāniler

Tağ taş u küh ile hāmün ara
Peşelerde şir arslan mār mūr
Tiz bargil dostumni kaşığa
Hağ selām eydi sēne ey rāhber

Halk seridin Hağ’kağa peygām yiber
Yoksa yaraşmam bolumēn kaḥr-nāk
Dostumdin düzeḥidür h’āhişim
Kalmasun hergiz şerārıdn eşer

Bu sözümün kaytmışam tā rüz-ı neşr
Va‘de kılğan Pādişāhım bir turur
Kimse andın nā-umīd kağan emes
Düzeḥimni berhem urmas böyle ol
Bu sözümni āḥiridür vesselām

²⁷ Kurān-ı Kerim: İhlās Suresi, 1. Ayet (112/1): “De ki Allah birdir.”

²⁸ Bir yukarıdaki satırda “Cebra‘ıl’ğa” olarak yazılan kelime burada “Cebra‘ıl’ge” şeklindedir. Bu türden iki imlali kelime ve şekilleri metinde sık görülen bir durumdur.

²⁹ Halk şiirinde görülebilecek serbestikte ‘arş-ı a’lā ile çarḥ-i a’lā arasında sadece redife dayalı kafiyeye yapılmıştır.

³⁰ Metinde “düzeḥim” şeklinde.

yı Te'ālā öz kudreti birle iki ferişteni emr kıldı kim “Ëy feriştelere barıñlar Bûrak'ni aldığa, şuret-i (10) âdem bolup yaraşın kélüñ. Ertip Dîvâne'ni ğarını eşikige barıñlar, eşekni yıķıñlar, aytıñlar kim ‘Ëy Dîvâne bu küni³¹ çıkıp ertip bergil.’ deñler, yok dese zeytün sotalar birle uruñlar tâ kim meni kudretimni temâşâ kılsunlar.” dep feriştelere emr kıldı. Ammâ ol feriştelere Hudâ Te'âlâni emr[i] birle bardılar, Dîvâne'ni ğarige yéttiler. Ammâ ol ğarınıñ ağızıge barıp eşek yıķıldı. Ol ferişte(15)ler Dîvâne'ni aldıge kirdiler, eydiler “Ëy Dîvâne, munda bizni eşekimiz yıķıldı, 31/1 (28b)

çıkıp şol bu küni ertip beriñ.” dediler. Ol Dîvâne'ni acığı kélip eydi “Mên Hudâdın azâr kılgan bolsam bendesini işini kılmên mu?” dedi. Ammâ ol feriştelere zeytün sotalar birle ura bértiler, ammâ ol Dîvâne'ge te'sîr kılmadı. Ked ura bértiler. Andın soñ te'sîr kıldı. Ol Dîvâne'ni a'zâsı köp yarıldı. Ol Dîvâne (5) figân nâle kılıp eydi “Hudâyâ, mundağ bî-rahm ve zâlim bendeleriñ bar êken, anıñ üçün düzeğini berhem urmas êkensên.” Nâz figân kılıp turdı. Ammâ ol sâ'atde Hudâ-yı Te'âlâ Cebra'îl'ge³² emr kıldı kim “Zûd bargil³³. Mûsâ, habîbimni kaşığa, imdi barsun Bûrak'niñ aldıge.” Hâzret-i Cebra'îl keldiler kim “Yâ Mûsâ Hudâyıñ selâm eydi.” Ba'd-ez selâm şol ki “Mûsâ barsun dostumni kaşığa, ikimizni yaraştır(10)sun.” dedi. Hâzret-i Mûsâ Bûrak'ni aldıge bardılar, Bûrak'ğa pend nasîhat kıldılar. El-kışşa Dîvâne Bûrak'ni alıp keldiler. Hudâ-yı Te'âlâ bir neçe söz eydiler, ammâ Dîvâne Bûrak' dîne azâr kıldı ki “Tâ düzeğini berhem urmagünce yaraşmâmên.” dep eydi. Beyt:

Güneh eylep Pâdişâh-i dîn yana
(15) Yana kıldı Hâk Te'âlâğa hiţâb
31/2 (29a)

Dostluğ ketti aradın yâ İlâh
Bu sözüm êrdike âhir kılmadıñ
Nê bolu êrdi meniñ³⁴ şâd eyleseñ?
Dost bolğan dost emrini tutar³⁵
(5) Düzeğiniñni sên bu kün söndürmediñ
Düşmeni şeytânge bérdiñ şâdlık
Dost bolsañ düzeğiniñni berhem ur
Tüni kün emrinni tutkum şubh şâm
Va'de³⁶ eylep êrdiñ ol va'deñge
(10) Kırk kün emrimni tut dediñ meñe
Dostluğni eylediñ mênin cüdâ
Mên gedâlık bola va'demde turup
Şâhlıkka bu işiñ lâyıķ emes
Sên münezzehsên bu işdin êy Hudâ
(15) Bendelerge sên müdârâ kıl bu kün
32/1 (29b)

'Arz kıldı kелgenini köñline
Bir sözümni aldıñ êy Zü'l-celâl

Nêçe yıllık dostluk boldı tebâh
Bu meniñ şikeste hâlim sormadıñ
Halkni düzeğdin âzâd eyleseñ
Her nê kim kılsa günâhidın öter
Düşmeniñni gerdenin sındurmadıñ
Bendelerge bérmediñ âzâdlık
Kül kılıp gerdini her yaña savur
Bir sözümni almadıñ êy nîk-nâm
'Ahd êtip êrdi êrdiñ bu kün 'ahdiñge
Her ne kim emr eylediñ kıldım sêne
Nêçe yıldur mên eşikiñde gedâ
Şâhlık birle sên 'ahdiñni bozup
Va'dege yétmez kişi sâdıķ emes
Kudretiñni körset [êy] kudret-nümâ
Otnı gülzâr-ı İrem kılgıl bu kün

³¹ Metinde “bu bükni” şeklinde.

³² İmlası Arapça aslında Cebra'îl şeklinde yazılan kelime metinde bazen elif olmadan Cebra'îl olarak yazılmaktadır.

³³ Kelime metinde “bagil” şeklindedir.

³⁴ Birinci şahıs zamiri belirtme hali burada olduğu gibi bazen +iñ ekiyle “meniñ” şeklinde görülmektedir.

³⁵ Metinde “turtar” şeklinde.

³⁶ “Vaat” anlamında değerlendirilmelidir.

Berhem ur düzeḥnı éy Perverdigār
Va‘dımge yêtem bu kün maḥlûḳ égeç
Va‘dımge yêtem kılıpmên bendelik
Şükr kim va‘dımge mên yêtem bu kün
(5) Pâre pâre bolğay ol kün âsmân
Gerd olup çikkay havâğa tağlar
Cem‘ bolur burc-ı ‘âlemler heme
Cem‘ bolğay oluban³⁷ âḥirin
Kıl³⁸ ile şeh berâber bolğusı
(10) Bilsünler ki iş[i] düşvâr êken
Tâ ki bilgeyler sêni ḥâzır na‘îm
El-kıṣṣa ol Dîvâne hoşḥâl boldı, Ḥudây-ı Te‘âlâ birle yaraşdılar. Ammâ her kimge
tevfîḳ bêrip munı oḳuya yâ eşite yâ ôzi birle tuya, Ḥudâ-yı Te‘âlâ raḥmet kılgay,
Dîvâne Bûraḳ meded kılgayılar. İlâhî ceme³⁹ bende-i mü‘minni öz penâh
saḳlağaysên âmin, yâ Rabb(15)e‘l-‘âlemîn. Temmet, temmet, temmet⁴⁰.

Ḳudretiñ bolğay cihânda âşikâr
Pes neçük yêtmes mü sên Ḥâlîḳ égeç
Ḳılmasam bolğay êdi şermendelik
Her nê kim emr êyledin kıldım bu kün
Tökülür yerge nüctüm ender zamân
Berhem olğay mülk [ü] mâl [ü] bağlar
Êlgi bağlık burca zâlimler heme
Yoḳ bolur bu cemî‘ âsmân zemîn
Şîr ile mûş berâber bolğusı
Düzeḥide munça âzâb bar êken
Munça bar êken sêni ḳâdir na‘îm

³⁷ Bu mısradâ “bol-” ve “ol-” birlikte kullanılmaktadır.

³⁸ Kelime eğer bir istinsah yanlışı değilse “kul” kelimesinden dönüşmüş bir şekildir.

³⁹ “Cemî‘-i bende” tamlamasının konuşma varyantı olmalıdır.

⁴⁰ Kelime tekrarları metinde olduğu gibidir.

9. Sözlük

(Sözlüğe Türkiye Türkçesinde kullanılmayan, nadir kullanılan veya farklı anlam ve şekillerde görülen kelime ve kelime grupları alınmıştır. Ar.: Arapça, Far.: Farsça)

‘aceb: Ar. Garip, acayip, tuhaf.
acığı kél-: Kızmak, sinirlenmek.

acığla-: Kızmak, sinirlenmek

āftāb: Far. Güneş.

āgāh: Far. Haberdar, bilen, farkında olan.

āh dūdi: (Mecazen) Ah çekerken çıkan ateşin dumanı, güçlü acı ve keder.

āh tart-: Ah çekmek.

āh ur-: Ah çekmek.

‘ahd: Ar. Anlaşma, aht, vaat.

‘ahdı boz-: Verilen sözden ve yapılan anlaşmadan dönmek.

āhīr: Ar. Son, netice.

āhīr kıl-: Sona erdirmek, sona ermek.

āhīrin: Sonuncu, sonda olan, sonuç olarak.

aldıga / aldıge: Önünde, huzurunda.

aldıgağı: Huzurundaki, önündeki.

‘aleyhisselām: Peygamberler için kullanılan “Üzerine selam olsun.” anlamında dua.

‘Ālī maqām: Ar. Yüce makam sahibi, yüksek makamlı, (metinde) Allah.

ammā: Ar. Böylece, sonra, ve, ama.

āncā: Far. O yer.

ān-kadr: Far. O kadar.

anda: Onda, orada, o zaman.

andın soñ: Ondan sonra.

andın: Ondan, oradan, sonra.

anı: Onu.

anıñ birle: Onunla, onunla birlikte.

anıñ üçün: Onun için, ondan dolayı.

anıñ: Onun, onu.

ar: Ara, içinde, arasında (bkz. ara).

ara: Ara, içinde, arasında (bkz. ar)

aradın kêt-: Ortadan kalkmak, yok olmak, kalkmak.

‘arş-ı a ‘lā: Ar./Far. Kadim astronomi anlayışında en yüksek gök katı.

‘arz ét-: Arz etmek, söylemek, sunmak.

‘arz kıl-: Söylemek, sunmak, arz etmek.

‘arz-ı hālet ēyle-: Halini ve durumunu anlatmak, durumunu söylemek.

āsmān: Far. Gök, gökyüzü, sema.

āsmān zemīn: Far. Yer gök.

‘āşık: Ar. Aşık.

āşikār: Far. Aşık, belirgin, aşikar.

at: ad, isim.

ayā: Far. Acaba, öylemi ki.

ayt- : Söylemek, arz etmek.

a ‘zā: Ar. Uzvlar, organlar (Ar. ‘uzv kelimesinin çoğulu).

āzāb: Ar. Azap, büyük ıstırap, acı ve işkence.

āzād ēyle-: Serbest burakmak.

āzādlik: Özgürlük, serbestlik, hürriyet

azār kıl-: 1. Acı ve ıstırap vermek, 2. Dertlenmek ve derin üzüntülere kapılmak.

‘azīz tut-: Saygılı davranmak, saygı ve sevgiyle yaklaşmak, ihtiram göstermek.

ba ‘d-ez...: Ar./Far. -den sonra.

bağlık: Bağlı

bağrı kan bol-: (Mecazen) Büyük acılar içinde kalmak, çok üzülmek.

bar ēken: Var imiş.

bar: Var.

bar-: Varmak, ulaşmak, yetmek.

baru: Tümü, hepsi, tamamı.

bāz: Far. Tekrar, yine, gene.

behem: Far. Hepsi bir arada, birlikte.

bende: Far. Kul, köle.

bende-i mü‘min: Ar./Far. İnançlı ve mümin kul.

bêr-: Vermek.
bercâ kélür-: Yerine getirmek,
tamamına erdirmek, yapmak.
berhem ol-: Yok olmak, mahvolmak.
berhem ur-: Yok etmek, mahvetmek.
beytullâh: Ar. Allahın evi (Mecazen,
Kabe, mescit ve insan kalbi)
beytü'l-harîm: Ar. Mukaddes ev
(Mecazen, Kabe, mescit ve insan
kalbi)
bî-kıyâş: Far. Eşsiz, eşi benzeri
olmayan.
bile ~ bilen: 1. İle, 2. Birlikte (Bkz.
birle ~ birlen).
biñ dergâh: (Mecazen) Allah, Tanrı,
Rab.
bir neçe: Birkaç, bir miktar.
bir turur: Birdir.
bî-rahm: Far./Ar. Merhametsiz,
acımasız, zalim.
birle ~ birlen: 1. İle, 2. Birlikte (Bkz.
bile ~ bilen).
bol-: Olmak.
bolğusı : Olacağı, olası.
bu kün ~ bu küni: Bugün.
bu tarîka birle: Bu şekilde.
būd: Far. Varlık, var olan.
burc: Ar. Burç, gökyüzündeki
yıldızlar, yüksek felekler.
burc-ı 'âlemler: Gökyüzünün
derinliklerindeki yıldızlar kümesi,
yüksek felekler.
cā: Far. Yer.
cām: Far. Kadeh, şarap kadehi.
cāni dil birlen: Canı gönülle,
içtenlikle.
cānī: Far. Canlı, canlı varlık.
Cebra'îl: Ar. Cebraîl (İslami inançta
4 büyük melek arasında vahiy
taşımakla görevli melek.)
(<Cebra'îl)
cem' bol-: Toplanmak, bir araya
gelmek.
ceme: Bütün, hep, tamamı (<Ar.
cemī').
cemī' : Bütün, hep, tamamı.

cūdā: Far. Ayrı, ayrı düşmüş.
çarḥ-i a'lā: Far. En yüksek gök katı,
gökler, dokuzuncu kat felek.
dağ: Gibi, kadar (<teg ~ tegi)
dāyim: Ar. Daima, daim, her zaman.
demsāz: Far. Arkadaş, dost.
deryā: Far. Deniz, nehir, göl.
dik: Gibi.
dil: Far. Gönül.
dilber: Gönül çelen, sevgili, mahzub.
dilḥ'āh: Far. Arzu, istek.
dīvāne: Far. Deli.
dūd: Far. Duman.
dūzeḥ: Far. Cehennem.
dürūd: Far. Dua, methetme, övgü.
düşmen: Far. Düşman.
düşvār: Far. Zor, güç.
edā kıl-: Yerine getirmek, icra etmek.
ède: Yapa, ede (êt- fiilinin 3. şahıs
emir-istek çekimi).
êgeç: iken, +ken, -arek/erek.
êken: İmiş, +miş, iken, +ken,
+dır/+dir, idi, +dı/+di/+du/+dü
(ek-fiil, belirsiz geçmiş zaman.
êlgi: Eli (<êlig+i)
el-kışsa: Böylece, ve, sonuç olarak,
vb.
êmes: Değil, yok, yoktur.
emr kıl-: Emretmek.
emvāc: Ar. Dalgalar, dalga (mecazen)
grup, kalabalık (Ar. mevc'in
çoğulu).
ender zamān: O zaman, tam o anda.
er: Erkek, kişi.
êrdi: İdi, +dı/+di/+du/+dü (ek-fiil,
belirli geçmiş zaman)
êrdike: Olmasına, yerine
getirilmesine (<êr-dik+ke)
ert- : Geçmek, bırakmak, terk etmek.
ertip bêr-: Vazgeçmek, bırakmak,
terk etmek.
eşer: Ar. İz, eser, belirti.
êşek: Kapı, evin veya mağaranın
girişi (Bkz. êşik)
êşik: Kapı.
êy: Ey, hey (Seslenme ünlemi)

 y-: Söylemek, arz etmek.
 felek: Ar. Gök katmanı, gökyüzü.
 ferī: Far. Peri? (<Far. perī)
 ferīšte: Far. Melek.
 fermān: Far. Emir, emirname,
 ferman.
 figān nāle: Far. Ağlayıp inleme.
  ar: Far. Mağara.
  avgāy t ş-: Savaş ıkması,
 savaşmak.
  avgāy: Far. Kavga, savaş, harp.
  avşı kıl-: (Suya, vs.) Dalmak,
 derinlere y zme.
 gedā: Far. Dilenci, yoksul.
 ger: Far. Eğer, şayet.
 gerd: Far. Toz, toprak.
 gerdün: Far. G k tabakası, g k, felek.
 gevher: Far. 1. Asıl,  z, 2. M cevher,
 3. Hakikat.
  ilmān: Ar. Gen erkek k le, gen
 k leler, cennette bulunduğuna
 inanılan gen k leler (Ar.
 “gılmān” kelimesinin oğulu)
  ulg le: Ar. Gürültü, şamata, bağırtı
 ağırtı.
  lzar-ı İrem: Efsanevi İrem bahçesi,
 (mecazen) ok muhteşem yer,
 cennet bahçesi.
 güneh eyle-: Günah işlemek.
 güneh: Far. Günah.
  abīb: Sevgili, en çok sevilen.
  acāt: Ar. İstekler, dilekler (Ar.  acet
 kelimesinin oğulu)
 Hak Te‘ālā: Ar. Allah.
 Hāk: Ar. 1. Tanrı, Hak, 2. Doğru,
 hakikat, adil.
 Hākkađa: Allah’a, Tanrı’ya.
 hāl: Ar. Hal, durum.
 hālel: Ar. Bozma, bozukluk, boşluk,
 eksiklik.
 Hālīk: Ar. Yaradan, Allah.
 hām n: Far. Düz ova, kırılık alan.
 hāzret: 1. Allah, peygamberler,
 melekler ve diğer yüce
 şahsiyetlerin ismiyle birlikte
 kullanılan sayđı ifadesi. Türkçe

kullanımı Farsça izafet yapısı
 içinde yapılır. Metindeki  rnekler:
 Hāzret-i Allāh, Hāzret-i Cebra‘il,
 Hāzret-i M sā, 2. Yüce veya
 sayđın şahsiyetler için kullanılan
 seslenme  nlemi.
 heme: Far. hep, bütün, cümle.
 her dem: Far. Her zaman.
 her laħza: Far. Her an, her dakika.
 her neme: Her ne, her ne şey.
 hergiz: Far. Asla.
 h dmet: Ar. Hizmet.
 hiç kim: Hiç kimse.
 hiç vaqt : Hiçbir vakit.
 hitāb: Ar. Söz veya yazı ile dile
 getirme, söyleme.
 hořhāl bol-: Mutlu olmak.
 H dā ~ H dāy: Far. H da, Allah,
 Tanrı.
 H dāyā: Ey Allahım anlamında
  nlem.
 H dā-yı Te‘ālā: Yüce Allah.
 h r: Ar. Huri.
 h āhiř: Far. Dilek, arzu, istek.
 ‘işk: Ar. Aşk.
 içe: Efendi, sahip, rab.
 İlāh: Ar. Tanrı, Allah.
 ilticā: Ar. Sığınma, destek veya
 korunma için gidilen yer.
 iltimās: Ar. Kayırma, yardım, destek.
 imdi: şimdi.
 işk : Matkap, delgi?
 kādīr: Ar. Güçlü, kuvveti, kudretli.
 kahr-nāk: Ar./Far. Kahırlı, dertli ve
 kederli.
 kārsāz: Far. İş yapan, becerikli.
 kaç:  n, huzur.
 katığ: Kuvvetli, sert, güçlü, sıkı.
 kayıt-: Dönmek, geri gelmek.
 kaıyı: Hangisi.
 kece k nd z: gece gündüz.
 ked: Far. Büyük, çok, yüksek, çok
 güçlü.
 k der-: Gidermek, ortadan kaldırmak.
 k l-: Gelmek.
 kelīm: Ar. Muhatap, konuşulan kişi.

kéltür-: Getirmek.
kerîm: Ar. Kerem sahibi, en cömert.
kêt-: Gitmek.
keyvânî: Far. Zuhâl gezegenine ait,
Satürne ait (Mecazen gök
cisimleri)
kıl: Kul, köle (<kul)
kıl-: Yapmak, etmek, kılmak.
köñli kay-: Gücenmek, alınmak.
köñli: Gönlü.
köp: Çok.
kör-: Görmek.
körset-: Göstermek.
köter-: Kaldırmak, yükseltmek,
yukarı kaldırmak, götürmek.
köy-: Yakmak.
kudret: Ar. Güç, kuvvet.
kudret-nümâ: Ar./Far. Kudret
gösteren, kudret sahibi, (mecazen)
Allah.
küh: Far. Dağ, tepe.
kün: Gün.
lâ-yezâl: Ar. Tükenmez, sonu
olmayan.
levh ü kalem: Ar. Allah tarafından
takdir edilen şeyin yazıldığı manevi
levha ve onu yazan manevi kalem,
kader, yazgı.
mâfihâ: Ar. 1. İçte olan şeyler,
kainatta bulunan her şey, 2.
Ahiret, öbür dünya.
mâh: Far. Ay, kamer.
maħbüb: Ar. Sevilen, sevgili,
(mecazen) Allah.
maħlûk: Yaratılmış olan, canlılar,
canlı cansız her şey.
maħşûd: Ar. Amaç, gaye, istenen,
arzulanan şey.
ma'mûr: İmar olmuş, güzelleştirilmiş
ve canlandırılmış.
mâr: Far. Yılan.
meded kıl-: Yardım etmek, destek
vermek.
melâl: Ar. Usanç, sıkıntı, bıkmak,
hüzün, keder.
melûl: Ar. Usanmış, bıkmış, kederli.

mên: Ben (zamir)
mêñe: Bana.
merdâne: 1. Yiğit, kahraman, 2.
Erkeğe ve insana yakışır şekilde.
merkâde: Ar. Mezar, kabir, yatma
yeri.
mesrûr: Ar. Sevinçli, sevinmiş.
mest bol-: Kendinden geçmek,
istiğraka dalmak, sarhoşluk
derecesinde vecde dalmak.
mı: Soru edatı (Bkz. mu)
mihribân: Far. Merhametli, sevimli,
sevencen, dost canlısı.
mu: Soru edatı (Bkz. mı)
muħabbet: Ar. Aşk, derin sevgi.
munça: Bunca, bunca çok, bu kadar.
munda: Burada, bu anda, bunda.
mundağ: Bunun gibi, böyle.
munı: Bunu.
mûr: Far. Karınca.
Mûsâ 'aleyhisselâm: Musa
Peygamber.
mûş: Far. Fare.
müdâm: Ar. Sürekli, daimi.
müdârâ: Far. Dostluk gösterme, yüze
gülme.
münâcât: Ar. Allaha yalvarma,
Allaha dua etmek.
münezzeh: Ar. Tenzih edilmiş,
arınmış ve uzak olan.
nâbüd: Far. Mevcut olmayan, yok
olan.
nâçâr: Far. Çaresiz.
na'im: Ar. Bolluk, bereket ve lütüfla
dolu olan, saadet.
nâle: Far. İnlemek, inleyiş.
nâ-umîd: Far. Ümitsiz.
nâz fiğân kıl-: Ağlayıp inleme.
nê bolu êrdi: Ne olurdu? Ne olacaktı?
nê: 1. Ne, 2. Şey, nesne.
necât: Ar. Kurtuluş, kurtulma.
nêçe: Kaç, ne kadar çok, birkaç.
neçük: nasıl.
nêke: Neden, niye.
nik-nâm: İyi şöhretli, iyi isimli, isim
sahibi.

nūş  t-:  çmek.
n c m: Ar. Yıldızlar.
ol dem: O zaman.
ol n ni: O nesneyi, o Şeyi.
ol: O (zamir)
otur-: Oturmak.
oluban: Olarak.
ot sal-: AteŐ düŐürmek, ateŐe vermek.
ot: AteŐ, od.
 g r-: Ağlamak, ağlamaklı olmak,
yüzünü acı ve ağlamak b r mek.
 t-: 1. Geçmek, 2. Vaz geçmek.
 y: Ev, hane.
 z: Kendi (dönüşlülük zamiri)
 zi birle: Kendisiyle.
 zidin kit-: Kendisinden geçmek, aklı
baŐından gitmek.
P diŐ h: Far. (Mecazen) Allah, Tanrı.
P diŐ h-ı z 'l-cel l: (Mecazen) Yüce
kudrete sahip Allah.
P diŐ h-i d n: Dinin padiŐahı, Allah.
p re p re: Parça parça.
payđu: Őahin cinsi bir alıcı ve yırtıcı
kuŐ, kartal, baykuŐ (?)
pen h: Far. Sığınma, sığınma yeri,
sığınmak, korunaklı yer.
pen h sağla-: Korumak, kollamak.
pend nas hat:  g t nasihat (ikileme)
Perverdigh r: Besleyip büyüten Allah.
pes: Far. Öyleyse, peki, artık, sonra
(edat, zarf)
peŐe: Far. Orman, ağaçlık yer (<m Őe)
pey m: Far. Haber (Bkz. peyđ m).
peyđ m: Far. Haber (Bkz. pey m).
Rabbe'l- lem n: Ar. Alemlerin
efendisi Allah.
R fi 'i 'arş-ı 'al  v   sm n: Ar./Far.
Allah, gökleri yükselten Allah.
r hber: Far. Rehber, kılavuz.
r h-ı t riqat: Far. Tarikat yolu,
tasavvuf yolu, s l k.
raĥmet: Ar. Acıma, bađıŐlama,
esirgeme, koruma.
r m: Far. İtaat etme, bütün benliğiyle
bağlanma.

r z  yle-: (Tasavvufta) İlahi sırları
 ğrenme.
riŐte-i  lfet: Far. Samimi dostluk
bağı, samimi arkadaŐlık iliŐkisi.
r z-ı haşr: Far/Ar. MaĥŐer g n .
r z-ı neşr: Far/Ar. Kıyamet günü,
yeniden diriliŐ g n .
Ő dik: Ar. 1. Doğru, hakiki, 2. İten
bağlı, samimiyetle ve inanarak
bağlanmış.
sal-: İndirmek, düŐürmek, koymak,
atmak, getirmek.
s lik: Ar. Tarikat yoluna girmiŐ, sufi,
derviŐ.
san: Sayı
sanı: Sayısı.
sel m  y-: Selam vermek.
s n: Sen (zamir)
ser: 1. BaŐ, 2. Üst,  zer, 3. U, kenar,
taraf.
sermest: Far. SarhoŐ, aklı baŐından
gitmiŐ, tefekkür içinde kendini
kaybetmiŐ.
sındur-: K rmak, koparmak.
sırlaŐ-: Sırları ve hikmetleri
 ğrenmek, birbirlerine sır ve
hikmet söylemek.
s ne: Far. G g s, sine.
sota: ubuk, sopa.
söz kese: KonuŐmayı keserek,
susarak.
söz: 1. Söz, kelime, 2. Konuşma.
s z n ni koy-: İnatlan vazgeçmek,
ısrardan vazgeçmek.
Őubĥ Ő m: Ar./Far. Sabah akŐam.
Sult n-ı ' li  sit n: Far./Ar. Yüce
eŐiđin sultanı, (mecazen) Allah.
Ő ret-i  dem: Far. İnsan suretine,
insan Şeklinde.
Ő d: Far. Mutlu, mesut.
Ő dliđ: Mutluluk, saadet.
Şeh: Far. Őah.
Şeksiz: Şüphesiz, kuŐkusuz.
Őer r: Ar. Kivılcım, ateŐ.
Şerm  t-: Utanmak, hicap duymak.

şermendelik: Mahcubiyet, utanma,
utanç, utanç verici durum.
şermisâr: Far. Utangaç, utanılacak
duruma düşmüş, mahçup olmuş.
şikeste: Far. Kırık, kırılmış.
şîr: Far. Aslan.
şitâb: Far. Acele, çabuk, tez.
şol bu küni: Tam bu gün, hemen bu
gün.
şol ki: Şöyle ki, şu oldu ki.
şu sâ'at: o anda, şu anda, hemen.
şundağ: Şöyle, bunun gibi.
şürîde-hâl: Far. Perişan ve zavallı
halde olan.
şükr: Ar. Şükür.
tâ ki ~ tâ kim: Böylece, sonuç olarak.
tâ: Far. Zamanda ve yerde uzaklık
veya an bildiren "ta" edatı.
tabka: Ar. Tabaka, katman.
tağ: Dağ, tepe.
tan-: İnkâr etmek,
tap-: Bulmak
tart-: Çekmek.
tebâh: Far. Harap, yıkık, mahvolmuş.
tæg-: Değmek, ulaşmak, varmak.
tægirmen: Değirmen.
tekellüm eyle-: Konuşmak.
temâşâ kıl-: Seyretmek.
temmet: Ar. "Bitti, tamamlandı"
anlamında ifade.
Teñri: Tanrı.
terennüm: Şarkı, melodi, şakıma,
tersi nê revâ: Aksi mümkün değildir.
te'sîr kıl-: Etki yapmak, etkilemek.
tevfîk: Ar. 1. Uygun hale getirme, 2.
Allah'ın yardımı ve desteği.
tile-: Dilemek.
tileg: Dilek.
tîre: Far. Karanlık, kara, bulanık.
tîz: Far. Tez, acele, hemen.
toğuz felek: Kadim astronomi
anlayışındaki dokuz kat gök
tabakası.
tök-: Dökmek.

tur-: 1. Kalkmak, ayağa kalkmak, 2.
Durmak, 3. Kalmaya devam
etmek.
tutaş-: Tutuşmak, alevlenmek.
tuy-: Hissetmek, duyumsamak.
tuyûr: Ar. Kuşlar (Ar. "tayr"
kelimesinin çoğulu).
tûni kün: Gece gündüz (<tün ü kün)
tüş-: Düşmek, inmek, meydana
gelmek.
ur-: Vurmak.
ura bër-: Vurmak, vuruvermek.
uş: İşte, tam şu, tam o.
uşbu: Tam bu, işte bu, şu.
üzül-: Kopmak, kırılmak,
parçalanmak.
va'de eyle- ~ va'de kıl-: Vaat etmek,
söz vermek, ümit vermek.
va'de: Ar. 1. Vaat, söz, ahd edilen ve
söz verilen şey, 2. Bir sözün
yerine getirilmesi için verilen
zaman.
va'dege yet-: 1. Verilen sözü yerine
getirmek, sözünü tutmak, 2.
Verilen sözü vaktinde yapmak.
vahş: Ar. Yabani hayvanlar, hayvan.
vesselâm: Ar. "Hepsi bu, bu kadar"
anlamında ifade.
vîrân: Far. 1. Harap, yıkık, 2. Aşırı
üzgün, kederli.
vü: Far. Ve.
yâd êt-: Hatırında tutmak,
unutmamak.
yalğan: Yalan.
yana: Yine, gene, tekrar.
yaraş-: Barışmak, dost olmak,
anlaşmak.
yarıl-: Yarılmak, parçalanmak,
kırılmak, hasar görmek.
yastan-: Yaslanmak, dayanmak,
dayanarak durmak.
yêti kat yêr: İnanca göre yerin yedi
tabakası.
yêtkür-: Ulaştırma, yetiştirme.
yığla_ : Ağlamak.
yığlaş-: Ağlaşmak.

yiber-: Göndermek.
yügür- ~ yüyür-: Koşturmak, hızlıca gitmek, acele etmek.
yüz ketür-: Huzura gelmek, önünde secdeye varmak.
yüzini ögür-: Suratını asmak, ağlamaklı olmak.
zârlık: Ağlayıp inleme, inleyiş.
Zât-ı pāk: Ar./Far. Saf öz, saf cevher, (mecazen) Allah.
zelzele: Ar. Deprem.
zeytün: Ar. Zeytin.
zıkr-i Hâk: Ar./Far. Allah'ın zikredilmesi, Allah'ın adının ve sıfatlarının anılması.
zūd: Far. Çabuk, tez, hemen.
Zü'l-celāl: Ar. Celal sahibi Allah, ulu Allah.
Zü'l-kerīm: Ar. En cömert olan Allah, en kerem sahibi Allah.

KAYNAKÇA

- AY, Arif. 1999. "Efsane-Menkıbe Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi," *MEB Dergisi*, Sayı 142.
http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/medergi/20.htm (26 Mart 2016 tarihinde)
- BODROGLIGETI, A. J. E. 1981. "A Glossary to the Rylands Eastern Turkic-Persian Versified Vocabulary," *Ural-Altaysche Jahrbücher*, cilt 53 (1981), s. 1-65.
- BORATAV, Pertev Naili. 1997. *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, 8. Baskı, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- DEVELLİOĞLU, Ferit. 1997. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 14. Baskı, Ankara: Aydın Kitabevi.
- ECKMANN, János. 1966. *Chagatay Manual*, Bloomington: Indiana University.
- , 1958. "Çağatay Dili Hakkında Notlar," *TDAY Belleten* 1958, s. 115-126
- ERASLAN, Kemal. 2012. *Eski Uygur Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- , 1983. *Ahmed-i Yesevî: Dîvân-ı Hikmet'ten Seçmeler*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- ERGİN, Muharrem. 1994. *Dede Korkut Kitabı*, 3. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- ERKAL, Abdulkadir. 2014. "'Hayret'ten 'Divâne'lige Divan Şiiri,'" *Turkish Studies: International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/12, Fall 2014, p. 215-234.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki. 1985. *100 Soruda Tasavvuf*, 2. Baskı, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- KAM, Ömer Ferit. 1998. "Âsâr-ı Edebiye Tetkikatı," *Ömer Ferit Kam ve Âsâr-ı Edebiye Tetkikatı*, Haz. Halil Çeltik, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- OCAK, Ahmet Yaşar. 1992. *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler: Metodolojik Bir Yaklaşım*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- REDHOUSE, Sir James W. 1987. *A Turkish and English Lexicon*, New Edition, Beirut: Librairie du Liban.
- SHAW, Robert Barkley. 2014. *Kâşgar ve Yarkend Ağzı Sözlüğü*, Çeviren Fikret Yıldırım, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- STEİNGASS, F. 1989. *A Learner's Arabic-English Dictionary*, New Impression, Beirut: Librairie du Liban.
- , 1892. *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, London: Routledge K. Paul.
- Şeyh Süleyman Efendi-i Buhârî. 1298/1880. *Lûgat-i Çağatay ve Türkî-yi Osmânî*, İstanbul: Mihran Matbaası.
- ULUDAĞ, Süleyman. 2003. "Mecsup," *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, cilt 28, s. 285-286.
- , 1992a. "Bâyezîd-i Bistâmî," *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, cilt 5, s. 238-241.
- , 1992b. "Behlül," *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, cilt 5, s. 351-352.
- VÉLIAMİNOF-ZERNOF, V. de (Hazırlayan). 1869. *Dictionnaire Djaghataï-Turc*, Saint-Petersbourg: Imprimerie de l'Académie Impériale des Sciences.

دوشین غوغای کوه تو کردی
 نعلت شور لاری را در پیش تو
 کشتی سبانی بوقته ربا نشین
 جوی شیل کبوتری موی خاخر
 الفقه کبوتری بطل علیه سلام
 مللا و موسی خورشید پلای
 شرای افغانی در دست ایگان
 باره و جوی خورشید پلای
 شایک با بار ملا و کوه
 موسی علیه السلام کردی در باره
 دیری موسی علیه السلام
 بر کوه ای ای راه بر
 بر کوه ای ای راه بر
 در کوه ای ای راه بر
 در کوه ای ای راه بر

دوشین غوغای کوه تو کردی
 نعلت شور لاری را در پیش تو
 کشتی سبانی بوقته ربا نشین
 جوی شیل کبوتری موی خاخر
 الفقه کبوتری بطل علیه سلام
 مللا و موسی خورشید پلای
 شرای افغانی در دست ایگان
 باره و جوی خورشید پلای
 شایک با بار ملا و کوه
 موسی علیه السلام کردی در باره
 دیری موسی علیه السلام
 بر کوه ای ای راه بر
 بر کوه ای ای راه بر
 در کوه ای ای راه بر
 در کوه ای ای راه بر

دوشین غوغای کوه تو کردی
 نعلت شور لاری را در پیش تو
 کشتی سبانی بوقته ربا نشین
 جوی شیل کبوتری موی خاخر
 الفقه کبوتری بطل علیه سلام
 مللا و موسی خورشید پلای
 شرای افغانی در دست ایگان
 باره و جوی خورشید پلای
 شایک با بار ملا و کوه
 موسی علیه السلام کردی در باره
 دیری موسی علیه السلام
 بر کوه ای ای راه بر
 بر کوه ای ای راه بر
 در کوه ای ای راه بر
 در کوه ای ای راه بر

دوشین غوغای کوه تو کردی
 نعلت شور لاری را در پیش تو
 کشتی سبانی بوقته ربا نشین
 جوی شیل کبوتری موی خاخر
 الفقه کبوتری بطل علیه سلام
 مللا و موسی خورشید پلای
 شرای افغانی در دست ایگان
 باره و جوی خورشید پلای
 شایک با بار ملا و کوه
 موسی علیه السلام کردی در باره
 دیری موسی علیه السلام
 بر کوه ای ای راه بر
 بر کوه ای ای راه بر
 در کوه ای ای راه بر
 در کوه ای ای راه بر

بر بزم او در دوزخی ای پروردگار
 و عدد کتابتیم بولون مخدوق الحجاج
 و سوهکاتیم قیب من بندر یکه
 شکر کم و عد مکانیم تیم بولون
 پاره پاره بولغای اولکونر آسمان
 کرداد لوب جیفای پرواغه تاغرا
 تیغ لورورجه عالم لاله رجه
 تیغ بولغای اولین آخسته
 قیل ایله پش برابره بولغوسه
 بیرون لاله ارشل انوار ایجان
 ناکه نایک ایلامنی جعفر نعیم
 اول دیوانه خوشحال بولدی بولدی
 فیق بریب مونی اوغوریم یا ایشیر یا اوزری برله بولدی
 بوزن عدد دخیغای بیلا رالی کجه نهدره امور مسیح اور پناه سیانغای پین آمین
 العالمین رحمت رحمت رحمت

قدر تنیک بولغای همانه آشکالر
 سبب بچول تیغاس موبین خایوق الحجاج
 قبله ایم بولغای ایدی شهنشویک
 ستر کیم امر ایلا دینک قیلدیم بولکون
 لورکور سیر که بنوم اندر زمانه
 هریم اولغای ملک مال بنجلار
 ایلیک باغلیک برجه ظالم لاله
 یوق اولور بوج ایشیمنی زمین
 ستر ایله سوشس برابره بولغوسه
 دوزخنده موبین عزیز بار ایجان
 موبین بار ایجان منی قادر نعیم
 اول دیوانه خوشحال بولدی بولدی
 فیق بریب مونی اوغوریم یا ایشیر یا اوزری برله بولدی
 بوزن عدد دخیغای بیلا رالی کجه نهدره امور مسیح اور پناه سیانغای پین آمین
 العالمین رحمت رحمت رحمت